

Xaime
Rodríguez-Arana
Muñoz

Catedrático de dereiro
administrativo.
Universidade da Coruña

Manuel Colmeiro: un ilustre administrativista galego (1884-1994)

Hai algún tempo, en 1950, o daquela titular da cátedra de Dereito Administrativo da Universidade de Santiago de Compostela, o profesor López Rodó, organizou unhas Xornadas de estudio xurídico-administrativo en honra do profesor Colmeiro, con motivo do centenario do seu famoso *Tratado de derecho administrativo*. Daquela, como ben saben os vellos profesores españois, chegouse a postular a volta a Colmeiro, por entender que as ensinanzas, certamente moitas, do profesor compostelán facían aconsellable a mirada cara atrás e o detemento na obra deste insigne galego, que lle dedicou a súa vida, pódese dicir, á ciencia xurídica no seu sentido máis estricto. É máis, esa volta a Colmeiro tiña un claro significado, como comentaremos, de fomenta-la investigación histórica no marco do estudio das institucións xurídico-administrativas.

Colmeiro administrativista, economista, historiador, académico... é realmente un home pouco coñecido en Ga-

licia e quizais tamén no mundo dos xoves administrativistas. Sen embargo, como é ben sabido, a súa produción científica é tan ampla que é moi difícil reconducila a uns criterios xerais. Entre outros, cómpre agora salientar, por suposto, o seu *Derecho Administrativo español* de 1850, o *Tratado Elemental de Economía Política Ecléctica* de 1845, o *Derecho Constitucional de las Repúblicas Hispano-Americanas* de 1858, a *Historia de la Economía Política de España* de 1863, *De la Constitución y del Gobierno de los Reinos de León y Castilla*, de 1855...

A Escola Galega de Administración Pública quixo desde o comezo, –empezou a funcionar en 1990– a máis de pór a disposición dos servidores públicos galegos a formación que hoxe demanda a nosa sociedade, enraizarse no propio, no especificamente galego. Por iso se celebran na Escola os aniversarios do noso Estatuto de autonomía, e de aí as conmemoracións do Día das letras galegas. Desde os comezos tentouse aproximar ó conxunto da Administración pública galega a nosa propia realidade, conscientes de que unha función pública identificada coa engrenaxe dos valores e das peculiaridades que conforman a nosa personalidade, é a función pública que mellor poderá servir ós intereses colectivos especificamente galegos.

Tamén dende o principio desta Escola se quixo afianza-la súa función de centro oficial de docencia e de investigación en Administración pública e dereito público, tal e como establece un dos preceptos do decreto que regula a organización e funcionamento da EGAP. De aí a política de promoción de estudos e de investigacións, a edición da *Revista Galega de Administración Pública* –que xa vai no sétimo número– e a convocatoria do Premio de investigación Manuel Colmeiro, ata o de agora con tres edicións, gañadas por Manuel Aguilar en 1992, Pablo González Mariñas en 1993 e Francisco Javier Sanz Larruga en 1994.

A institución do Premio Manuel Colmeiro, a máis do interese que provoca nos centros de investigación, supón tamén a rehabilitación e a recuperación de ilustres galegos que, cos seus escritos e ensinanzas, souberon deixa-lo nome de Galicia e a súa condición de galegos moi alto. O caso de Manuel Colmeiro, ilustre compostelán e profesor, da Universidade de Santiago e máis tarde da Compluten-

se de Madrid, é un fiel reflexo dun galego que pasou á historia da ciencia do dereito administrativo e da Administración pública, por dereito propio.

Manuel Colmeiro naceu en Compostela en mil oitocentos dezaoitto, o 1 de xaneiro. Coursou na universidade compostelá os tres anos da facultade de Filosofía e mailos cursos correspondentes á carreira de dereito. Ó remata-los seus estudos xurídicos dedicouse preferentemente á economía, cátedra que ocupou en calidade de interino entre 1840 e 1843, logo de obte-lo doutoramento en dereito en 1841. En 1842 obtivo un premio convocado pola Sociedade de Amigos do País de Santiago sobre o *Método más adecuado de remediar el mal inherente a la extrema subdivisión de la propiedad territorial en Galicia*. Uns meses antes, segundo nos conta o ilustre profesor Paulino Pedret, o xove profesor compostelán, xa traducira os *Principios de economía* de Francisco Droz. Moi pouco despois, ós vinteseite anos, en 1845, publica en dous volumes un interesante *Tratado Elemental de Economía Política Ecléctica*, escrito no que, segundo a opinión de Pedret Casado, Colmeiro apunta esas aptitudes que farán del un típico sabio galego e un excelente español. En 1847 gaña a cátedra de Dereito Político e Administrativo da Complutense de Madrid, a onde se trasladará ata a súa xubilación en 1881. Foi fiscal do Tribunal Supremo, deputado, senador electo e vitalicio, académico da Real Academia da Historia, académico tamén da Real Academia das Ciencias Morais e Políticas. Pertenceu ó Instituto de Francia, á Real Academia de Bélxica, foi vicepresidente do I Congreso de economistas realizado en Bruxelas en 1856, inspector xeral de instrución do Consello de Estado, etc.

A Real Academia da Historia deulle os seus votos para individuo de número, o 6 de febreiro de 1857, sendo elixido tesoureiro o 22 de decembro de 1872 e censor o 11 de decembro de 1874, cargo que desempeñou ata a súa morte.

Foi nomeado tamén académico de número da Academia de Ciencias Morais e Políticas o 26 de novembro de 1857 e bibliotecario o 12 de abril de 1859, foi reelixido tres veces e o cinco de xaneiro de 1875 declarado perpetuo. A Universidade de Kharcoff, en Rusia, e a de Cracovia en Polonia, honrárono elixíndoo individuo dos consellos universitarios o 21 de decembro de 1859.

No verán de 1894, o 11 de agosto, morreu en Madrid, despois dunha vida de traballo fecundo e constante. Entre os seus escritos, que son innumerables, gustaríame salientar neste momento o seu célebre *Tratado de Derecho Administrativo*, coa primeira edición de mil oitocentos cincuenta. Manuel Colmeiro, figura recordada e recomendada hai xa bastantes anos polo profesor Jordana de Pozas, autor da famosa “volta a Colmeiro”, foi un profesor ben coñecido e é un autor dos máis importantes do século XIX na configuración da ciencia xurídico-administrativa española. En concreto, Colmeiro pasou á historia polo seu pragmatismo erudito. Como o padre Feixoo no século XVIII e outros galegos posteriores, a erudición de Colmeiro, xunto ó seu bo sentido, son admirables. O seu *Tratado de Derecho Administrativo* supón unha vía media entre o puro empirismo e a especulación abstracta, no que demostra a fondo o seu coñecemento das institucións xurídico-administrativas. Para Batbie, a obra de Colmeiro non ten parangón e trátase do libro sobre a Administración máis amplamente escrito e razoado.

Colmeiro profesor, historiador ou académico foi un galego de singular peso específico na ciencia da Administración pública española. Por iso, a EGAP quixo que o primeiro premio que se institúe en Galicia leve, é toda unha honra, o nome deste ilustre compostelán. Por iso, non hai nada mellor que reproducir un dos parágrafos de maior contido que, na miña opinión, se pode atopar no seu *Tratado de Derecho Administrativo* sobre a funcionalidade da Administración pública:

“Nada hay indiferente para la Administración, desde lo más grande hasta lo más pequeño, o mejor dicho, nada parece pequeño a los ojos de una Administración solícita por el bien del Estado, porque las cosas mínimas en la vida privada adquieren gigantescas proporciones en la vida social; de lo que se infiere que su mirada debe ser penetrante, su voluntad firme, permanente a su acción y a su perseverancia infatigable”.

A verdade é que a obra do administrativista, historiador, constitucionalista, economista, académico ou político, revela unha dedicación científica e un afán por busca-la verdade que dignifica o oficio universitario. O número e a claridade das súas obras así o manifestan.

Colmeiro foi, sobre todo, un home do seu tempo, un-

ha figura do dereito administrativo do século XIX como Olivan, Posada Herrera, Ortiz de Zúñiga, De la Serna e tantos outros. Foi un profesor comprometido co seu tempo e cun claro desexo de mellora-la vida do home a través da ciencia. Polo menos, así me parece que se deduce dun parágrafo coñecido da súa Memoria –que lle valeu o Premio da Sociedade Económica de Amigos do País de Santiago de Compostela– sobre a propiedade agrícola:

“¿Habrá por ventura amanecido el ansiado día en que por buena fe piense el Gobierno y quieran los diputados de la Nación promover los intereses materiales, los morales e intelectuales de España? (...) porque para dictar reformas no basta querer; es preciso también saber dic-tarlas”¹.

Este parágrafo, ademais, reflicte algo moi importante. Manuel Colmeiro era un home consciente da grandeza que encerra a xestión dos servizos públicos, que comprendeu cabalmente que o dereito administrativo non é só o ordenamento xurídico propio e peculiar da Administración pública senón algo máis, un dereito que debe posibilita-lo libre desenvolvemento da persoa.

Certamente, como froito do seu tempo, non é xusto, nin lícito metodoloxicamente, querer atopar en Colmeiro aproximacións ó sistema democrático propio do século XX porque non lle son esixibles a Colmeiro estas concepcións nin a ningún dos seus contemporáneos. Sen embargo, sabemos ben da afección dalgúns á descualificación sen máis, ás veces superficial, a partir de frases ou de opinións. Colmeiro escribiu varios miles de páxinas, moitos libros e pronunciou numerosísimas conferencias. En materia de economía, como recoñeceu o profesor José Larraz “hasta ahora, el único estudio histórico de conjunto concerniente a las edades pasadas de la economía hispánica lo constituye la obra de D. Manuel Colmeiro (...) de la que nos hemos amamantado cuantos por la materia sentimos atracción y curiosidad”².

A volta a Colmeiro, como sinalara o profesor López Rodó, significou o retorno ás investigacións histórico-administrativas³. A volta a Colmeiro supón tamén volver unha e outra vez ó estudio dos nosos profesores de séculos pasados, pois non poucas veces é francamente útil metodoloxicamente a investigación histórica das nosas institucións administrativas e as doutrinas dos autores es-

¹ M. COLMEIRO, *Memoria sobre el modo más acertado de remediar los males inherentes a la extremada subdivisión de la propiedad territorial de Galicia*, Imprenta de la Viuda e Hijos de Compañel, Santiago, 1843, p. 68, en nota 1.

² J. LARRAZ, *La época del mercantilismo en Castilla*, Madrid, 2ª edición, 1943, prólogo.

³ L. LÓPEZ RODÓ, *Traducción y notas al Tratado Elemental de Derecho Administrativo de M. Caetano*, Santiago de Compostela, 1947, p. 21.

pañois. Neste sentido, o profesor Álvarez Gendin escribiu en 1951 que Colmeiro estimaba que non se podía descoñecer-la historia para ensina-las institucións políticas e administrativas coetáneas á súa época, as que en anteriores séculos rexeron en España para comparar coas presentes merecen a súa conservación ou rectificación⁴.

O caso de Colmeiro, neste sentido, é paradigmático. Como é ben sabido, e así o puxo de manifesto o mestre Segismundo Royo-Villanova nas célebres Xornadas do antigo Instituto da Administración Local sobre os nosos administrativistas, realizadas en Madrid en 1944, ó sinalar que os seus contemporáneos Batbie, Telesio ou Laferriere recoñeceron publicamente as súas excelencias. É máis, o propio Batbie escribiu na súa *Introducción Generale au Droit Public et Administratif*, publicada en 1961, “no conozco ningún libro sobre la Administración máis ampliamente escrito y razonado que el del señor Colmeiro. Así que he procurado inspirarme en su método”⁵.

O seu *Tratado de Derecho Administrativo* foi moi coñecido. Así, o mestre Gascón y Marín lembraba en 1950 que “cuando se quería ampliar los conocimientos y buscar elementos de mayor estudio, se acudía de un lado a Colmeiro y de otro a la traducción realizada por el profesor Posada de la obra de Meyer”⁶.

Colmeiro, como lembrou o profesor Gascón y Marín durante as xornadas realizadas en Santiago en 1950 por iniciativa do profesor López Rodó, tiña unha idea clara do que se debe esperar da universidade e da importancia do oficio universitario. Así, sinala Colmeiro, parafraseado por Gascón y Marín, a institución universitaria, representación viva dos coñecementos humanos, debía iniciar-la xuventude nos misterios da ciencia; crear homes aptos, non só para exercer unha profesión especial, senón para penetrar no enlace íntimo dos feitos, coñece-las súas causas e medi-los seus efectos⁷.

En fin, Colmeiro foi un galego ilustre, un home sabio, un catedrático coñecido fóra de España⁸, un administrativista consciente dos límites do poder público. Para rematar, nada mellor que recoller un parágrafo da páxina 20 do seu *Tratado de Derecho Administrativo* na súa primeira edición, referido precisamente ós efectos do intervencionismo administrativo:

⁴ S. ÁLVAREZ GENDIN, “Colmeiro historiador”, no libro *Estudios en honor de M. Colmeiro*, Santiago de Compostela, p. 11.

⁵ S. ROYO VILLANOVA, “Colmeiro y la ciencia administrativa”, Conferencia pronunciada no Instituto de Administración local en maio de 1944, p. 92.

⁶ J. GASCÓN Y MARÍN, *Tratado de Derecho Administrativo*, 11ª edición, Madrid, 1950, p. 25.

⁷ J. GASCÓN Y MARÍN, “Colmeiro, profesor y académico”, no libro *Estudios en honor de M. Colmeiro*, Santiago de Compostela, 1951, p. 26

⁸ Neste sentido, sorprenden as referencias de profesores estranxeiros que recolle M. SALVA na *Necrología del Excmo. Sr. D. Manuel Colmeiro*, Madrid, 1898.

NOTAS E COMENTARIOS

“Mezclarse sin necesidad en la vida social es acostumbrar a la nación a vivir en perpetua minoría y a mendigar la tutela del gobierno en los actos más sencillos de su existencia. A fuerza de ver que nada se hace sino por orden o mediante la autorización del poder central, la actividad individual se adormece y los particulares se habitúan a no contar con sus propias fuerzas y a requerir protección e impulso donde sólo debe otorgárseles libertad. El espíritu público también se vicia y la opinión se corrompe, haciéndose a considerar como regla de todos los actos administrativos, no la legalidad, sino la voluntad de la administración. Entonces, el respeto al poder sustituye en los ánimos al respeto a la ley, cuya idea se oscurece y al fin se eclipsa ocultándose detrás del magistrado”. 